

A második gazdaság földrajza

Országos Tervhivatal Tervgazdasági Intézete, Budapest 1989. 172 o.

Nemes Nagy József — Ruttkay Éva

Már a könyv címe is meglepő az olvasót, hiszen az első gazdaság földrajzáról sem jelent meg új, összefoglaló igényű írás csaknem két évtizede Magyarországon. Így valóban hiánypótló és értékes mű képezi ismertetésünk tárgyát.

A szerzőpáros arra tesz sikeres kísérletet, hogy a „legális magánszektor” és a lakossági kiegészítő- és melléktevékenységek területi-települési jellemzőit, ill. azok működését elemezze. Ezt — a közismert statisztikai forrás nehézségeken túllépve — logikus gondolatmenetben, érdekes alapadatokkal bizonyítva teszik.

A második gazdaság 1979 óta fokozatosan növekedő hozzájárulása a nemzeti jövedelemhez azt eredményezte, hogy a magyar gazdaság a nyolcvanas évek közepére több szektorúvá vált. Egyes tevékenységi körökben (pl. mezőgazdaság 33,9 %, lakásépítésben 60,7 %, fogyasztási szolgáltatásokban 55,5 %, idegenforgalmi szálláskiadásban 71 %) olyan mértékű a magánszektor és a lakossági kiegészítő tevékenység részesedése, hogy domináns módon visszahat magára az első szektorra, s bizonyos átfogó földrajzi jellemzőkkel bír.

A második gazdaság legsúlyosabb ágazata a mezőgazdasági kistermelés, melynek térségi jellemzőjeként a „perifériára szorulást” mutatják be a szerzők: az Őrségben, a Vendvidéken, a Dráva mentén stb., tehát a legelmaradottabb aprófalvas kistérségekben a legmagasabb az arányuk. Ez elgondolkodtató, hiszen egy esetleg újjáéledő mezőgazdasági magánszektornak a fogyasztópiachoz közeli, infrastrukturálisan feltárt régiókban inkább volna esélye. A háztáji- és kiegészítő gazdaságok — melyeket tájkörzetenként is bemutatnak — főleg az Alföldhöz kötődve, térségi-települési kiegyenlítő szerepet játszanak.

A következő fejezetekben a „városi” második gazdaság megyei szintű vizsgálatáról olvashatunk. A hatféle tevékenységet (magánkereskedelem, szerződéses kereskedelem, szobakiadás, mellékállás, magánkisipar, kisvállalkozások) a szerzők változatos módszerekkel, szemléletes kartogramokkal és táblázatokkal írják le, kifejezetten élvezetes stílusban: hogyan „robban be” a magán-tevékenység a szállításba, hogyan terjed, majd torpant meg a szerződéses kereskedelem, melyek az ingatlanbérbeadásnak és a fizetővenéglátásnak a területi problémái? A falusi turizmusról például megállapítják, illúzió azt várni, hogy a jelenlegi infrastruktúra, illetve „háttérszolgáltatások” mellett „húzóágazat” váljon (74. oldal).

Szakmailag a legbriliánsabb fejezetnek tűnik az új típusú kisvállalkozások területi-települési diffúziójának bemutatása. Az innovációs folyamatok Budapest kerületeiből kiindulva a Vend vidéken alakult „O” számú gmk-kig nyerne bemutatást és igazolást.

A kisvállalkozások belső és térségi működéséről egyedi empirikus felmérés alapján írnak a szerzők. Igen szellemes táblázatban mutatják be a kisvállalkozók jövőképét, gazdasági erejük tükrében.

Végző summázatként megállapítják, hogy „a két gazdaság jelene és jövője szétválaszthatatlan”, de hozzátehetjük: mind az első, mind a második szférának a valóságos vállalkozás irányában kell elmozdulnia ahhoz, hogy térségi-települési szempontból is új esélyeket teremthessenek. Talán e rövid ismertetésből is kiderül, hogy a szerény kivitelű könyvecske gazdag ismeretanyagot hordoz, úgy „második gazdaság” módra, „elsőrangú színvonalon”, amelyet szívesen ajánlok minden érdeklődő figyelmébe.

Csatári Bálin